

Život duž Save

decembar 2007.

Br. 1

U ovom broju:

- Tema broja: Ekološke mreže
- Predstavljamo: Park prirode Lonjsko polje
- Razgovaramo sa... Slobodanom Puzovićem
- Aktuelnosti i događaji: ISRBC, SSHP, BED, Zasavica...

finansijska podrška

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Obedska bara zimi - Vladimir Dobretić

Dragi čitaoci,

prvo izdanje novog časopisa sa sobom uvek nosi stepen dvostrukog uzbuđenja. Prvo iz razloga zadovoljstva što je javnosti dostupno novo štivo (u ovom slučaju reč je o izdanju specijalizovanog tematskog okvira usmerenog na određeno geografsko područje), a drugo iz jednostavnog razloga da li će novo izdanje naići na pozitivan odjek javnosti, da li će uspeti da zadovolji raznorodne potrebe njegovih čitalaca, i uopšte da li će biti uspešno u ostvarivanju svoje misije. Pred vama se nalazi prvi broj biltena *Život duž Save*, koncipiranog sa idejom da se bavi širokim spektrom tema vezanih za očuvanje prirodnih i kulturnih vrednosti plavne doline Save, namenjen ne samo stručnjacima i praktičarima vezanim za Savu, već i svima onima zainteresovanim za mudro upravljanje vlažnim staništima, tako tipičnim za plavnu dolinu Save. Prvi broj smo posvetili ideji formiranja ekoloških mreža, značajnom doprinosu savremenom shvatanju prostora i odnosa čoveka i prirode, temi tako značajnoj za očuvanje svih raznolikosti koje reka Sava

nosi sa sobom. Naravno, tu je i niz drugih članaka posredno ili neposredno vezanih za očuvanje vrednosti života uz Savu.

Bilten se realizuje u okviru projekta *Zaštita biodiverziteta plavne doline basena reke Save*, podržanog od strane LIFE III finansijskog instrumenta i Agencije za razvoj i saradnju Švajcarske (SDC). Opšti cilj projekta je zaštita i očuvanje jedinstvenih predela i raznovrsnosti biljnog i životinjskog sveta duž reke Save u skladu sa kriterijumima EU direktiva o pticama i staništima putem stvaranja jedinstvene prekogranične ekološke mreže sastavljene od zaštićenih i prelaznih područja. Projekat se, baš kao i naš bilten, osim zaštitom biodiverziteta i predeone raznovrsnosti plavne doline bavi i nizom drugih oblasti od značaja za očuvanje jedinstvenog posavskog krajolika. U prvom redu, raznovrsnim oblicima korišćenja zemljišta razvijenih u specifičnim uslovima plavne doline, kulturnim nasleđem i tradicijom života u Posavini, ali i složenim pitanjima upravljanja resursima i stvaranja uslova za uravnoteženi razvoj područja.

Naravno, sve ovo je nemoguće ostvariti bez sagledavanja problematike očuvanja biološke raznolikosti Save u najširem kontekstu, uzimajući u obzir i njen vodno gospodarski značaj, postojeći sistem za regulaciju visokih vodostaja i odbranu od poplava. Samo integralno sagledavanje stanja i potreba može dovesti do trajnih i zadovoljavajućih rešenja po pitanju očuvanja prirodnih i kulturnih vrednosti i održivih razvojnih planova.

U tom smislu i ovaj bilten, osim razmene iskustava i upoznavanja sa aktuelnim zbivanjima duž reke, ima za cilj da ponudi neka od mogućih rešenja za uravnoteženu budućnost plavne doline Save, prvenstveno na zadovoljstvo onih koji je nastanjuju i svojim delatnostima joj daju pečat jedne od najautentičnijih prirodnih i kulturnih celina srednje Evrope. Na kraju mi dozvolite, da vam u ime projektnog tima i partnera na projektu, poželim ugodne praznike i sretnu Novu 2008. godinu!

Boris Erg,
IUCN SEE

Pojam ekoloških mreža

Biodiverzitet Evrope je u velikoj mjeri vezan za ekosisteme koji su pod neposrednim ili posrednim uticajem čoveka. Iako pojedine ljudske aktivnosti mogu dovesti do povećanja biološke raznovrsnosti, naročito u prošlom veku je primetno intenziviranje korišćenja prirodnih resursa sa negativnim posledicama na diverzitet vrsta i staništa. Kao rezultat ljudskih aktivnosti, staništa su postala sve fragmentisanija, dovodeći uporedo do smanjenja broja vrsta, njihovog rasprostiranja, ali i vrednosti dobara i usluga koje nam prirodna dobra pružaju.

U cilju zaustavljanja gubitka biodiverziteta i očuvanja ekosistema, idealno bi bilo zaštititi prostrana područja i zaustaviti dalje korišćenje resursa. Sa druge strane, zahtevi za ekonomskim razvojem u Evropi takvog su stepena da je to nemoguće čak i u poslednjim preostalim područjima divljine. Koncept ekoloških mreža pruža mogućnost za pomirenje ova dva suprotstavljena zahteva usklađujući potrebe zaštite biodiverziteta sa upotrebom prirodnih resursa. Ovo se može ostvariti usaglašenim planiranjem i povezivanjem područja značajnih za očuvanje ekoloških procesa i vitalnosti populacija u širi kontekst poluprirodnih staništa i područja kojima se intenzivno upravlja.

Pojam ekoloških mreža može biti određen kao: *Sistem područja između kojih postoji ne samo ekološka već i fizička veza. Uobičajeno je da se jedan ovakav sistem sastoji od centralnih područja, koridora, zaštitnih pojaseva i u nekim slučajevima područjima neophodnih za revitalizaciju.*

U osnovi, ekološke mreže služe ostvarivanju sledećih ciljeva:

- ublažavaju negativne posledice fragmentacije staništa;
- omogućavaju kretanje vrsta;
- uspostavljaju funkcionalnu vezu između zaštićenih dobara i na taj način obezbeđuju zadovoljavajuće stanje vrsta i staništa u skladu sa EU direktivama o pticama i staništima.

Ribnjak na baradaci - Borak Frq (IUCN)

šta u skladu sa EU direktivama o pticama i staništima.

Prva formalna primena koncepta ekoloških mreža u Evropi učinjena je 1992. godine formiranjem Evropske ekološke mreže nazvane *Natura 2000*, kao deo EU direktive o staništima. Ideja razvoja ekoloških mreža dobila je značajan podsticaj 1995. godine kada su 53 evropske zemlje odlučile da uspostave Panevropsku ekološku mrežu (PEEN) kao jednu od osnovnih aktivnosti u okviru Panevropske strategije o zaštiti biološke i predeone raznovrsnosti (PEBLDS). Novina koju PEEN nosi sa sobom je ideja da se tzv. centralna područja, najčešće zaštićena dobra na nacionalnom ili međunarodnom nivou, fizički povežu putem mudrog upravljanja ili zaštite koridora koji ih spajaju ili revitalizacijom pojedinih područja.

Četiri su osnovna sastavna elementa ekoloških mreža (vidi prikaz na str. 4):

1. Centralna područja: Područja čija je osnovna funkcija zaštita biodiverziteta. To su područja u kojima je uspostavljena formalna zaštita na nacionalnom nivou (npr. *Natura 2000*). Ova područja treba da

obezbede dovoljnu zastupljenost ključnih prirodnih i poluprirodnih ekosistema kao i vitalnost populacija najznačajnijih vrsta. Ciljevi upravljanja u ovim područjima su prvenstveno usmereni ka zaštiti biodiverziteta.

2. Koridori: Predstavljaju područja pogodnih staništa kojima se ostvaruje funkcionalna veza između centralnih područja. Ona omogućavaju kretanje vrsta između područja. Koridori se mogu formirati u vidu fizički nedeljivih područja ili u vidu prelaznih područja, fizički odvojenih, ali takvih da predstavljaju odgovarajuće stanišne celine (tzv. stepping stones). Uloga koridora je među najvažnijim u konceptu ekoloških mreža pošto predstavlja direktan pokušaj rešenja sve veće fragmentacije sa kojom se staništa u Evropi suočavaju. Funkcionalnost koridora u direktnoj je zavisnosti od načina upotrebe zemljišta na područjima koja imaju ulogu koridora, te je zbog toga pozitivan efekat koridora u direktnoj vezi sa opštim planiranjem prostora.

3. Zaštitni pojasevi: Zaštićena dobra ne mogu biti doživljena kao izolovana ostrva, nedeljiva od uticaja okolnih područja i spoljne sredine. Naprotiv, upotreba ze-

Reka Sava - Boris Eng (IUCN)

mljišta izvan zaštićenih dobara može imati presudan uticaj na vrste i ekosisteme u zaštićenom dobru (npr. zagađenje voda, upotreba pesticida i dr.). Prelazni pojasevi omogućavaju postepeniji prelaz između centralnih područja (zaštićenih dobara) i okolnih područja (područja održivog korišćenja ili koridora). Veličina i načini upotrebe resursa u prelaznim područjima u velikoj meri zavise od potreba za očuvanjem određenih ekosistema kao i stanovništva koje naseljava ili koristi ova područja.

4. Područja održivog korišćenja: To su područja u kojima se nastavlja sa intenzivnijim korišćenjem zemljišta i pripadajućih resursa. Ipak, i na ovim područjima treba voditi računa da se u punoj meri obezbeđuju usluge koje ekosistemi pružaju.

Evropska ekološka mreža predstavlja oslonac očuvane prirode u Evropi, povezujući ekosisteme i populacije vrsta ugrožene opšteprisutnom fragmentacijom staništa. Povezanost omogućava slobodno kretanje vrsta u fragmentisanom okruženju i pomaže razmenu genetskog materijala između različitih populacija ili delova metapopulacija, na taj način stvarajući uslove za opstanak ugroženih vrsta i ekosistema. Reka Sava predstavlja izuzetno značajan ekološki koridor i kao takva se može smatrati jednim od nosioca Panevropske ekološke mreže.

U cilju uspostavljanja funkcionalne ekološke mreže u Evropi potrebno je ostvariti:

- bolje razumevanje osnovnih prirodnih

procesa, uključujući i efekte klimatskih promena;

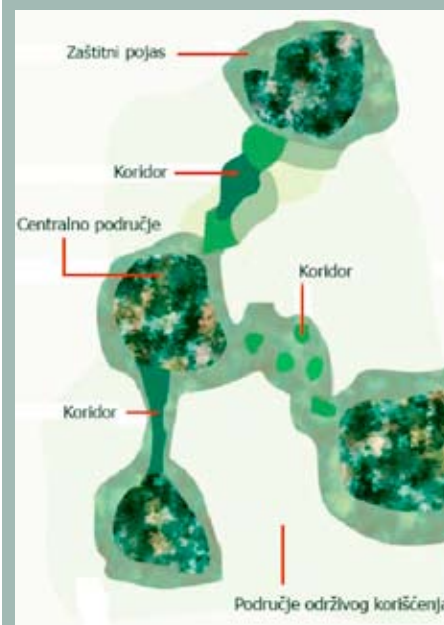
- bolju povezanost i komunikaciju između svih sektora koji imaju uticaj na ekološku povezanost, kao što su saobraćaj, turizam, poljoprivreda, upravljanje vodama, prostorno planiranje i dr.;
- jače uključivanje privatnog sektora i finansijskih institucija u investicije vezane za zaštitu prirode;
- razvoj konkretnih programa na evropskom, nacionalnom i regionalnom nivou kojima će se omogućiti bolja ekološka povezanost staništa na terenu;
- pravilno upravljanje centralnim područjima ekološke mreže u Evropi.

Možda i najjezgrovitije objašnjenje principa ekoloških mreža u Evropi je sadržano u članu 10. Direktive o staništima:

Zemlje članice će nastojati, u slučajevima u kojima smatraju da je potrebno, u okviru prostornog planiranja i svojih razvojnih politika, da povećaju ekološku povezanost mreže Natura 2000 u cilju poboljšanja onih karakteristika predela koji imaju veliki značaj za floru i faunu.

To su one karakteristike koje se uspostavljaju formiranjem linearnih, neprekidnih ekosistema (poput reka i njihovih obala ili kontinuiranih tradicionalnih međa između poseda) ili pomoću prelaznih područja (npr. jezera i druga vodena ogledala ili manji šumski kompleksi) i na taj način suštinski doprinose migraciji, rasprostiranju vrsta ili razmeni genetskog materijala.

Uprošćeni prikaz ekološke mreže

(preuzeto sa <http://countdown2010.net/archive/paneuropean.html>)

Korisni linkovi:

Evropski centar za zaštitu prirode (ECNC): http://www.ecnc.nl/EuropeanEcologicalNetworkIndex_6.html

Odbrojanje do 2010. (Countdown 2010): <http://countdown2010.net/archive/paneuropean.html#partners>

Baza podataka ekoloških mreža centralne i istočne Evrope (ECONETS): <http://www.iucn-ce.org/econets/database/>

Zajednički sekretarijat Panevropske strategije o zaštiti biološke i predeone raznovrsnosti: <http://www.peblids.org/>

Ekološka mreža u Republici Hrvatskoj

Ekološka mreža je sustav ekološki važnih područja od međunarodnog i/ili nacionalnog značaja za očuvanje i opstanak ugroženih vrsta i stanišnih tipova. Temeljem Zakona o zaštiti prirode, Državni zavod za zaštitu prirode izradio je stručnu podlogu za ekološku mrežu u Republici Hrvatskoj, koju je Uredbom proglasila Vlada Republike Hrvatske u listopadu 2007. godine. U procesu pristupanja Europskoj Uniji, područja ekološke mreže od međunarodne važnosti biti će predložena za uvrštavanje u EU ekološku mrežu NATURA 2000. Područja nacionalne ekološke mreže, sukladno mreži NATURA 2000, podijeljena su na područja važna za ptice te područja važna za ostale divlje svojte (osim ptica) i stanišne tipove.

Unutar ekološke mreže njezini dijelovi povezuju se prirodnim ili umjetnim ekološkim koridorima. Ekološki koridor je ekološka sastavnica ili niz takvih sastavnica koje omogućuju kretanje populaci-

jama živih organizama od jednog lokaliteta do drugog.

Sukladno mehanizmu EU Direktive o staništima, Zakon propisuje da se dijelovi ekološke mreže mogu štiti kao posebno zaštićena područja ili provedbom planova upravljanja, kao i kroz postupak ocjene prihvatljivosti za prirodu svakog ugrožavajućeg zahvata. Negativno ocijenjen zahvat se može odobriti samo u slučajevima prevladavajućeg javnog interesa i uz Zakonom utvrđene kompenzacijske uvjete. Važan mehanizam je i mogućnost sklapanja ugovora s vlasnicima i ovlaštenicima prava na područjima ekološke mreže, uz osiguranje poticaja za one djelatnosti koje doprinose očuvanju biološke raznolikosti.

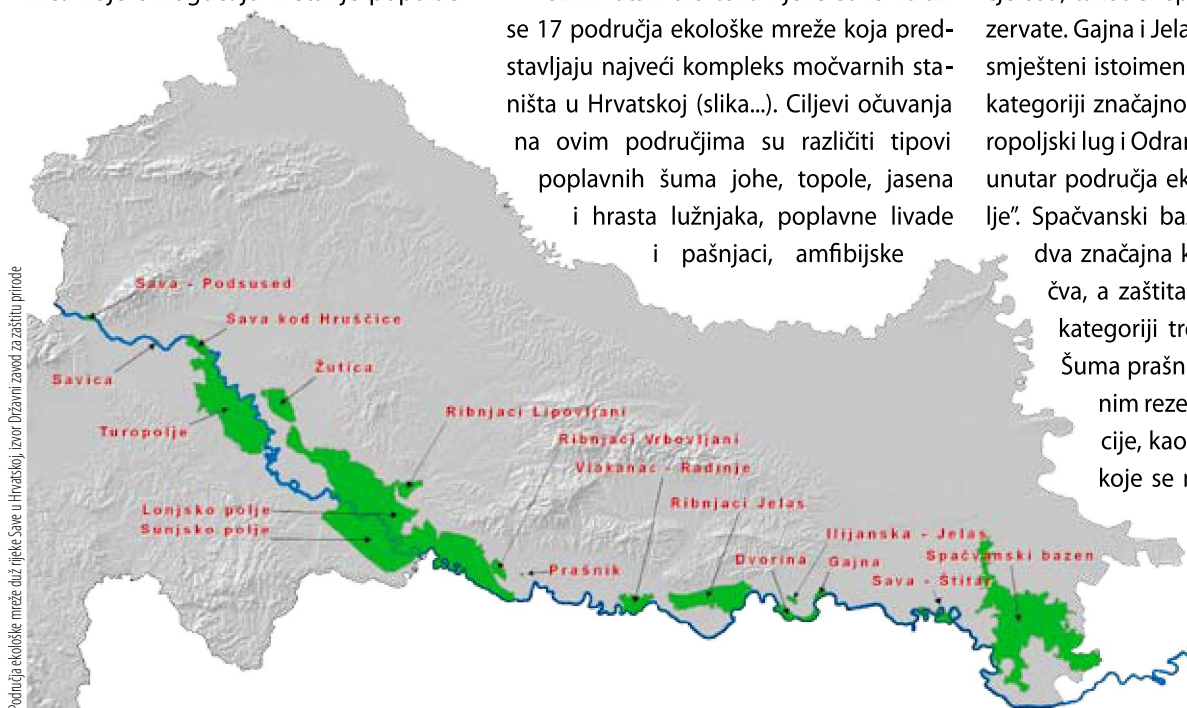
Ekološka mreža u Hrvatskoj zauzima 47% kopna i 39% mora, a sastoji se od 1510 područja važnih za divlje svojte i stanišne tipove, 40 međunarodno važnih područja za ptice te 2 koridora.

Uz hrvatski dio toka rijeke Save nalazi se 17 područja ekološke mreže koja predstavljaju najveći kompleks močvarnih staništa u Hrvatskoj (slika...). Ciljevi očuvanja na ovim područjima su različiti tipovi poplavnih šuma johe, topole, jasena i hrasta lužnjaka, poplavne livade i pašnjaci, amfibijske

zajednice, vodena i močvarna staništa sa pripadajućom vegetacijom, te brojne divlje svojte ugrožene na nacionalnoj i/ili međunarodnoj razini, primjerice dabar, vidra, ptice močvarice, grabljivice (npr. štekavac, orao kliktaš, eja livadarka), kosac, mala i crvenokljuna čigra, bjelovrata muharica, crnka i dr.

Neka od tih sedamnaest područja djelomično se ili u cjelosti preklapaju sa granicama zaštićenih područja temeljem Zakona o zaštiti prirode. Park prirode Lonjsko polje, uvršteno na ramsarski popis 1993. godine, unutar svojih granica ima dva ornitološka rezervata: Krapje dol i Rakita te je u cijelosti uvršteno u ekološku mrežu kao područje važno za očuvanje divljih svojti i staništa, a šire područje parka predstavlja međunarodno važno područje za ptice "Donja Posavina". Područja ekološke mreže Sava – Podsused, Savica, Sunjsko polje, Dvorina i Ribnjaci Jelas, djelomično ili u cjelosti, također spadaju u ornitološke rezervate. Gajna i Jelas polje, unutar kojeg su smješteni istoimeni ribnjaci, zaštićeni su u kategoriji značajnog krajobraza, kao i Turapoljski lug i Odransko polje koji se nalaze unutar područja ekološke mreže "Turopolje". Spačvanski bazen također obuhvaća dva značajna krajobraza: Virovi i Spačva, a zaštita Sunjskog polja u istoj kategoriji trenutno je u proceduri. Šuma prašnik proglašena je posebnim rezervatom šumske vegetacije, kao i šume Lože i Radiševo koje se nalaze unutar područja ekološke mreže Spačvanski bazen.

Detaljnije o ekološkoj mreži u Hrvatskoj pogledajte na: www.dzpz.hr

Razvoj Emerald mreže u Srbiji

Kolonija čaplji duž Save - Vladimir Dobretić

Emerald projekat ima za cilj uspostavljanje ekološke mreže sastavljene od područja od posebne važnosti za zaštitu prirode (Areas of Special Conservation Interest - ASCI), odnosno prostornih celina i staništa koje su od posebnog nacionalnog i međunarodnog značaja sa aspekta očuvanja biološke raznovrsnosti. Projekat je pokrenuo Savet Evrope kao deo aktivnosti koje proizilaze iz primene Konvencije o očuvanju divljeg biljnog i životinjskog sveta i prirodnih staništa Evrope, tzv. Bernske konvencije. Konvencija, usvojena 1979. godine, u Srbiji je ratifikovana novembra 2007. godine.

Emerald mreža se zasniva na istim principima kao i mreža Natura 2000 i formalno se posmatra kao priprema za sprovođenje Direktive o staništima. Kako su nove članice EU, kao i sve ostale države kojima predstoji pridruživanje, u obavezi da predaju popis predloženih područja za ekološku mrežu Natura 2000 sa odgovarajućom bazom podataka, sprovedeni Emerald projekat pred-

stavlja neposredan doprinos ostvarenju ovog cilja.

Sveobuhvatno, za Emerald projekat i predviđenu ekološku mrežu Srbije obrađeno je 61 područje koja su naročito značajna za zaštitu i očuvanje divljih biljnih i životinjskih vrsta i njihovih staništa. Najbitnije merilo za izdvajanje je činjenica da se na svakom području nalaze značajna staništa i populacije vrsta koje Bernska konvencija ustanovljava kao vrste i staništa koja imaju prvenstvo u zaštiti na evropskom nivou. Većina izabраниh područja ima i određeni status zaštite na nacionalnom nivou (50 područja je proglašeno za zaštićeno prirodno dobro ili je pod revizijom zaštite), ali su određena područja od posebnog značaja i na međunarodnom nivou (npr. Rezervat biosfere - MAB (1), Ramsarsko područje (6), Područje značajno za biljke - IPA (33), Područje značajno za ptice - IBA (33), Primarno područje za leptire - PBA (7)). Pojedina područja su u postupku zaštite, dok su za

pojedina područja istraživanja preliminar-nog karaktera, a podaci predstavljaju dobru podlogu za njihovu buduću zaštitu na nacionalnom nivou.

U sklopu plavne doline reke Save utvrđena su dva Emerald područja - Specijalni rezervati prirode Obedska Bara i Zasavica. Oba rezervata su u okviru IPA i IBA područja, dok je SRP Obedska bara još 1977. godine upisana u listu Vlažnih područja od međunarodnog značaja tzv. ramsarskih područja.

Čitavim projektom koordinira Savet Evrope, uz finansijsku podršku Evropske agencije za životnu sredinu. U ovom međunarodnom projektu su, pored Srbije, učestvovali još Albanija, Azerbejdžan, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska i Makedonija, sa ciljem uspostavljanja nacionalnih ekoloških mreža.

Emerald područja u Srbiji, izvor: Značajna područja za zaštitu prirode Srbije

Detaljnije informacije
www.natureprotection.org.yu
 ili kontaktirajte Nenada Sekulića
nenad-sekulic@natureprotection.org.yu

Kod	Naziv prirodnog dobra	Status	RAMSAR	MAB	IPA	IBA	PBA
YUSRB0003	Obedska bara	SRP	X		X	X	
YUSRB0014	Zasavica	SRP			X	X	

SRP - Specijalni rezervat prirode

Park prirode Lonjsko polje

primjer očuvanog poplavnog područja i tradicionalnog života

Park prirode Lonjsko polje smješten je uz srednji tok lijeve obale rijeke Save. Prostire se na 506 km od Siska do Nove Gradiške. Predstavlja jedinstveni krajobrazni i ekološki sustav poplavnih riječnih područja nastao utjecajem prirodnih procesa plavljenja i čovjekovog kulturnog djelovanja.

Od 1990. godine područje je zaštićeno u kategoriji parka prirode, a 1993. godine uvršteno je na ramsarsku listu močvarnih područja od međunarodne važnosti. Osim što je Park prirode Lonjsko polje od 1989. godine na popisu područja od međunarodne važnosti za ptice (Important Bird Area), područje je predloženo za ekološku mrežu NATURA 2000.

Save kod Lonjskog polja - Boris Erg (IUCN)

Kepiće, tradicionalna gradnja u obnovljenom izdanju - arhiva IUCN

Park prirode Lonjsko polje jedino je danas sačuvano autentično područje iz vremena bivše vojne granice između Habsburške monarhije i Otomanskog carstva sa cijelovitim srednjovjekovnim sustavom pašarenja. Izniman je primjer prilagodbe stanovnika poplavama, što se odražava u tradicijskom graditeljstvu, prostornoj organizaciji i oblikovanju krajobraza, u tradicionalnom korištenju prostora, kao i u uzgoju autohtonih pasmina (hrvatski posavac, turopoljska svinja, slavonsko-srijemsko podolsko govedo).

Javna ustanova Park prirode Lonjsko polje upravlja područjem od 1998. godine. Razumno korištenje prema preporukama Ramsarske konvencije u Lonjskom

polju predstavlja stoljetnu tradiciju i temelj upravljanja. Uprava Parka ulaže veliki napor ka usmjeravanju svih korisnika prostora na razumno korištenje. Šumama, koje zauzimaju gotovo 66% područja upravlja se prema FSC certifikatu, a aktivnosti obnove poplavnih pašnjaka zaraslih neofitskom vrstom čivitnjačom (*Amorpha fruticosa*) svakodnevna su obveza djelatnika i lokalnog stanovništva. Preko projekata resornih ministarstava i Europske unije, Javna ustanova razvija održivi turizam, koji usporedno sa razvojem turističke infrastrukture i obnove drvene tradicijske arhitekture predstavlja mjesto poželjno za život i dodatni izvor prihoda za lokalno stanovništvo.

Kroz projekat Europske komisije LIFE05 TCY/CRO/000111 „K razumnom upravljanju Srednjom Posavinom“, JU PPLP provodi čitav niz aktivnosti čiji su ciljevi usmjereni ka integriranom upravljanju Srednjom Posavinom, izradi Plana upravljanja za Park prirode Lonjsko polje, uspostavi sustava posjećivanja, obnovi pašnjaka i edukaciji djelatnika i lokalnog stanovništva.

Detaljnije informacije ravnatelj Javne ustanove Park prirode Lonjsko polje Goran Gugić manager@pp-lonjsko-polje.hr ili <http://www.pp-lonjsko-polje.hr/>

Edukacija na terenu - arhiva IUCN

Odmor u Lonjskom polju - Boris Erg (IUCN)

Slobodan Puzović

Posavinom se bavi od 1982. Učestvovao u programima zaštite Obedske bare, Zasavice i Bosutskih šuma. Pokretao inicijative sa brojnim partnerima za realizaciju projekata aktivne zaštite i unapređenja stanja u zaštićenim prirodnim dobrima. Doprinosio da se u Posavini spreči neodrživo korišćenje prirodnih resursa i promovirao njene vrednosti.

Rad na terenu - Vladimir Dobretić

1. Kao stručnjak koji se dugo godina bavi proučavanjem i zaštitom biodiverziteta plavne doline Save, naročito područja Obedske bare, kako ocenjujete sadašnje stanje biodiverziteta u donjem toku Save i stepen njegove zaštite, odn. efikasnost postojećeg modela zaštite?

Posavina je i pored evidentnih promena još uvek jedan od centara biološke raznovrsnosti u Srbiji, ali i u srednjoj Evropi. U njoj se nalaze najveća plavna područja u zemlji (npr. Obedska bara 12 000 ha) i najveći kompleksi prirodnih hrastovih šuma i bara. Tu je i Debela gora, po mnogim stručnjacima jedinstvena šuma sa hrastom lužnjakom u međunarodnim razmerama. Imajući u vidu i kompleks Bosutskih šuma od 20 000 ha u Gornjem Sremu, jedinstvene predele Zasavice i ušća Drine u Mačvi, izuzetnu floru i faunu, stiče se kompletna slika o vrednostima Posavine u Srbiji.

Na žalost, prema prirodnim vrednostima i potencijalima Posavine se još uvek ni približno ne odnosimo na adekvatan način. Obedskom barom formalno upravlja staralac koji ne podržava njenu zaštitu, Bosutske šume su na margini interesovan-

ja, kao i područja uz Savu od Mačvanske Mitrovice do Šapca i od Progara do Ade Ciganlije. Sasvim je zaboravljeno jedinstveno ušće Drine u Savu, koje po svojim prirodnim vrednostima i predeonim karakteristikama predstavlja biser od međunarodnog značaja. Slično je i sa ušćem Kolubare. Jedini pozitivni pomak je učinjen na Zasavici, zaslugom preduzimljivog staraoca koji ima „viziju“ zaštite i razvoja.

Jedan od ključnih problema je neadekvatno upravljanje zaštićenim i ostalim područjima u dolini Save, nedostatak sredstava i konkretnih projekata. Prisutni su brojni antagonizmi između interesnih grupa, kao i izraženi monopol u oblasti šumarstva, vodoprivrede i poljoprivrede.

2. Koji su po vama najvažniji postojeći, ali i nedostajući mehanizmi u zaštiti i očuvanju biološke i predeone raznolikosti duž Save? Kako međusektorska saradnja stručnjaka različitih profila može biti u službi očuvanju prirodnih vrednosti?

Ključni mehanizam predstavlja poštovanje nacionalne i međunarodne zakonske regulative, kao i prostorno-planske

dokumentacije, ukidanje monopola, uključivanje lokalnih zajednica i NVO, a zatim i odgovarajuća kontrola i kaznena politika za prekršioce. U praksi to još uvek ne funkcioniše na zadovoljavajući način. Rad inspeksijskih organa i sudstva je od posebnog značaja, kao i programi edukacije i promocije. Saradnja različitih stručnjaka i institucija je nužnost, pogotovo što postoji niz pitanja koja se mogu rešiti samo multidisciplinarnim pristupom.

U Posavini i dalje postoje suprotstavljene interesi i ideje (gradnja brane, presecanje meandra Kupinski kut, uređivanje reke za navigaciju, širenje mreže reni bunara, povećanje zasada plantaža topola...). Usvajanjem Prostornog plana područja posebne namene SRP „Obedska bara“ do 2022. godine, stvoren je okvir da se stvari pokrenu u pozitivnom pravcu u celom Donjem Sremu. Izrada sličnog planskog dokumenta očekuje se i za Zasavicu. Time će se definisati sva značajna sektorska pitanja, uskladiti interesi i pružiti rešenja za brojne probleme.

3. Kako ocenjujete stepen uključenosti lokalnih zajednica u zaštiti pri-

rodnih i tradicionalnih kulturnih vrednosti Posavine i koja bi, po vama, bila njihova uloga?

Postoji izuzetan nesklad između želja i potreba i stvarne uključenosti lokalnih zajednica u zaštitu i upravljanju prirodnim vrednostima Posavine. Decenijama je lokalno stanovništvo bilo potpuno marginalizovano, čemu je i samo doprinelo svojom neaktivnošću i nesposobnošću da sagleda perspektivu. Dugo vremena je postojala dominacija pojedinih interesnih grupa, pa lokalni stanovnici sa svojim tradicionalnim običajima i navikama nisu mogli da dođu do izražaja i da zadovolje potrebe. Vremenom su oni sasvim istisnuti iz poplavnih područja. Prostor je izgubio značajnu pokretačku komponentu i to se osetilo najviše kroz osiromašenje biološke i predeone raznovrsnosti. Stvari se ipak polagano menjaju, lokalne samouprave počinju da naslućuju izuzetne potencijale Posavine, ne samo sa ekološkog, već i socijalnog i ekonomskog

vrednosti plavne doline Save? Kako uskladiti sve intenzivnije razvojne trendove sa očuvanjem prirode i tradicije života u Posavini i zašto je to vazno?

Veza između kulture i tradicije i korišćenja prostora u Posavini sa očuvanjem biodiverziteta i predela je izuzetno jaka. Priroda i čovek su vekovima u Posavini stvarali prepoznatljive predeone oblike i pejzaže. Čovek je nekada bio važan faktor usloznavanja izgleda prostora i oblikovanja njegovih celina, a zatim se se pod pritiskom drugih interesnih grupa povukao. Zamrlo je vekovno žirenje domaćih svinja po sremskim šumama, pašarenje stoke, košenje livada, ribolov i gradnja u tradicionalnom stilu. Za posledicu to je imalo osiromašenje predeone raznolikosti, zarastanje pašnjaka, vlažnih livada i bara, a usled toga i nestanak brojnih retkih i ugroženih vrsta biljaka i životinja. Ovaj negativni proces je godinama pratilo masovno podizanje plantaža klonskih topola, što je još više doprinelo monotoniji predela Posavine. Negovanje kulture

Stara kuća u Obrežu, Obredska bara – foto: Boris Erg

ne saradnje i uspostavljanja ekološke mreže duž Save?

Vrednosti Posavine se mnogo lakše mogu sagledati i oceniti u prekograničnom kontestu nego na nacionalnom i lokalnom nivou. Zbog toga je saradnja na tom planu ključna za očuvanje i promociju postojećih prirodnih vrednosti i velika razvojna šansa lokalnih zajednica. Uspostavljanjem ekološke mreže u Posavini jačaju se kapaciteti upravljanja, razmenjuju iskustva i unapređuje saradnja, i što je posebno važno jačaju mogućnosti za razvoj zajedničkih projekata i korišćenja sredstava iz evropskih fondova.

6. Uzimajući u obzir vaše visedecenijsko iskustvo u zaštiti prirode, kako vidite Savu i njenu plavnu dolinu u budućnosti?

Posavina će svakako i dalje doživljavati transformacije, posebno imajući u vidu da se nalazi u ravničarskim lako dostupnim predelima, u blizini velikih gradova i saobraćajnica. Tim više, poplavnim dolinom Save treba mudro upravljati i sačuvati je pre svega od fragmentacije staništa, isušivanja postojećih plavnih zona, zagađenja i gubitka biodiverziteta. Neki delovi Posavine će svakako pretrpeti korenite izmene i sasvim promeniti namenu prostora, ali će mudro vođenom politikom u oblasti zaštite prirode i strateškim planiranjem biti moguće sačuvati osnovne prirodne i predeone celine Obedske bare, Zasavice, ušća Drine i Bosutskih šuma. Podrškom lokalnom stanovništvu sačuvaće se tradicija i običaji. To će sve pružiti realnu šansu za očuvanje prepoznatljive i osobene plavne doline reke Save, njene jedinstvene prirodne i kulturne baštine.

Edukacija kao zalozak za budućnost – arhiva: Slobodan Purvić

aspekta. Zbog toga sve češće traže svoje mesto i ulogu u sistemu upravljanja prirodnim vrednostima. Najdalje se po tom pitanju otišlo na području SRP „Zasavica“.

4. Kakva je veza tradicionalnih oblika korišćenja zemljišta, uzgoja autohtonih rasa u poljoprivredi i sl. u očuvanju

i tradicionalnih aktivnosti stanovništva može iznova oživeti Posavinu i doprineti razvoju eko-etno turizma i proizvodnji prepoznatljivih lokalnih produkata. To će biti najbolja odbrana od neodrživih projekata.

5. Sava je danas međunarodna reka. U čemu je poseban značaj prekogranič-

Međunarodna komisija za slijev rijeke Save

Sava na području općine Brčko - Srećana Bukić

Od prekograničnog pristupa do održivog upravljanja vodama

Svijest da je voda neophodna za naš život povećala se proteklih godina – voda je postala deficitaran i dragocijen izvor. Te su činjenice podigle globalnu svijest da bi vodom trebalo upravljati na sustavan, održivi i prekogranični način. Mnogo direktiva i sporazuma usvojeno je od strane nekoliko zemalja s ciljem izrade temelja za održivo upravljanje vodom. Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija priznale su važnost slijeva rijeke Save kao prekograničnu problematiku reguliranu Okvirnim sporazumom o slijevu rijeke Save.

Okvirni sporazum o slijevu rijeke Save

Okvirni sporazum o slijevu rijeke Save je osnovni i najvažniji dokument kojim se naglašava važnost prekogranične suradnje vlada, institucija i pojedinaca za održivi razvoj slijevnog područja rijeke Save. Sporazum je potpisan 3. prosinca 2002. godine, te su ga 29. prosinca 2004. godine ratificirale četiri pribrežne zemlje: Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i bivša Savezna Republika Jugoslavija.

Prekogranična suradnja prema tom Sporazumu slijedi sljedeće dogovorene ciljeve:

- Uspostavljanje međunarodnog režima plovidbe;
- Uspostavljanje održivog upravljanja vodama;

- Sprečavanje i/ili ograničavanje opasnosti od, primjerice, poplava, suša, leda, akcidenata (nesreća) i eliminiranje i/ili reduciranje njihovih posljedica.

Međunarodna komisija za slijev rijeke Save

Međunarodna komisija za slijev rijeke Save (Savska komisija) je osnovana temeljem Okvirnog sporazuma o slijevu rijeke Save te su joj povjerene funkcije donošenja odluka na području plovidbe i davanja preporuka o svim drugim pitanjima.

Savsku komisiju čine predstavnici država strana imenovani od Vlada tih strana.

Aktivnosti Savske komisije vezane su uz šest glavnih zadataka:

a) koordinacija u:

- pripremi jedinstvenog Plana upravljanja slivom rijeke Save u skladu s Europskom okvirnom direktivom o vodama;
- uspostavljanju jedinstvenog informatičkog sustava (GIS), informatičke usluge za rijeke (RIS) i monitoringa, prognoze i sustava ranih upozorenja;
- pripremi i realizaciji studija i projekata;
- razvoju protokola;
- većini aktivnosti na području plovidbe i upravljanja vodama,

b) predlaganje Plana upravljanja slijevom rijeke Save i prioriternih projekata;

c) donošenje odluka i usklađivanje propisa zemalja na području plovidbe;

d) suradnja s međunarodnim i nacionalnim organizacijama;

e) objavljivanje dokumenata i publikacija te

f) omogućavanje sudjelovanja javnosti.

Izvršno i administrativno tijelo Savske komisije je Tajništvo sa sjedištem u Zagrebu.

Više informacija na:

www.savacommission.org

Središnji savez uzgajivača konja hrvatski posavac

Središnji savez uzgajivača konja hrvatski posavac organizacija je koja djeluje od 1993. godine. Savez okuplja uzgajivače jedine izvorne pasmine konja u Republici Hrvatskoj – posavskog konja. Od 2004. godine Savez djeluje udruženo kroz rad deset uzgojnih udruga u jedinstveni Središnji savez koji ima ovlasti izdane od Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva za provedbu uzgoja i selekcije navedene pasmine konja. Naš rad je volonterski a iz sredstava vlastite djelatnosti plaćamo stručnjake za provedbu uzgoja konja.

Posavski konj je od davnina poznat po svojim odlikama privrženosti čovjeku, inteligenciji, skromnosti, izdržljivosti i snazi. Kao takav predstavlja vrhunac sklada između čovjeka i okoliša u kojem je narodnim uzgojem stvoren i očuvan. Pogodan je za jahanje i za zaprege. Savršen je zbog svojih osobina za terapijsko i rekreacijsko jahanje, kako za odrasle, tako i za djecu svih dobnih skupina.

Nužno je napomenuti da cijeli sustav obrane od poplave Grada Zagreba počiva na plavljenju uzgojnog područja – pašnjaka na kojima držimo svoje konje. To je također prostor značajnih rezervi pitke vode na kojem se nalaze i dva zaštićena područja: park prirode "Lonjsko polje" i značajni krajobraz "Odransko polje".

Želja nam je kroz oživljavanje zaboravljenih narodnih običaja povećati interes za uzgoj i držanje konja te na taj način direktno pomoći uzgajivačima te ujedno i spasiti jedinu hrvatsku izvornu pasminu konja od izumiranja.

Detaljnije informacije Branko Borković predsjednik SSHP, sshp@sk.t-com.hr

Posavski konji - arhiva SSHP

Brodsko ekološko društvo

Brodsko ekološko društvo (BED) je nevladina udruga iz Slavanskog Broda osnovana 1989. godine. Najbolji vidljivi rezultati postignuti su u zaštiti prirode i biološke raznolikosti. Danas imamo 160

Sajna, krave pašnjaku na Savi - arhiva BED

registriranih članova i oko 40 aktivista. Među 30-ak projekata vezanih za Savu u koje je društvo bilo uključeno, ističu se međunarodno čišćenje obala organizirano na Gajni (tipični poplavni prisavski pašnjak kraj sela Oprisavci) 1995, 1997. i 1999. te na obalama rijeke Save u Slavanskom Brodu 1996. i 2000. Kroz financijsku potporu REC-a provedeni su različiti projekti edukacije, a i projekt "Zaštita dunavskog slijeva od zagađenja" unutar Regionalnog projekta zaštite dunavskog slijeva. U 2006. BED je proveo projekt "Zaštita biološke raznolikosti u poplavnim područjima rijeke Save" financiran od Hrvatskih voda a u suradnji sa Državnim zavodom za zaštitu prirode.

Brodsko ekološko društvo potaknulo je prijedlog da se Gajna proglasi zaštićenim područjem, što se i dogodilo 1990. godine. Područje Gajne prvenstveno se koristi kao pašnjak. Uz tu namjenu područja, društvo je osiguralo da Gajna također služi kao prirodno mrijestilište zajednice riba rijeke Save i bogato hranilište za mnoge močvarne vrste ptica te ptice selice. Na Gajni je BED u sklopu programa očuvanja autohtonih vr-

sta i tradicije sagradio tradicionalni bunar ("đeram sa stumbulom"), te su rekonstruirane promatračnica ("čardak") iz vremena slavonske vojne granice i tradicionalna staja od slavanskog hrasta lužnjaka na sredini uzvisine na Gajni. Izgrađen je i zaštićen deponij pijeska kraj rijeke Save kao mjesto gnijezdilište bregunica. Brodsko ekološko

društvo trenutno provodi projekt "Zaštita, očuvanje i poboljšanje biološke raznolikosti te razvoj ekološke svijesti kroz uzgoj hrvatskih autohtonih vrsta i poticaj ekološke proizvodnje" financiran od EU u sklopu programa CARDS 2004.

CARDS 2004 projekt

BED je trenutno angažiran u projektu zaštite, očuvanja i poboljšanja biološke raznolikosti i razvoj ekološke svijesti kroz uzgoj hrvatskih autohtonih pasmina i poticaj ekološke proizvodnje. Projekt je financiran sredstvima EU kroz program CARDS 2004 i traje 18 mjeseci.

Projekt je fokusiran na značajni krajobraz Gajna u istočnom dijelu Brodsko-posavske županije u poplavnom području rijeke Save. Projekt potiče i osigurava uvjete za gospodarsku aktivnost te osigurava održivi razvoj u skladu sa ekološkim principima u ruralnim dijelovima Hrvatske sa glavnim fokusom na sela u općini Oprisavci. Daljnji cilj projekta je aktivirati druge mehanizme/grupe koji će pomoći u stvaranju i održavanju uvjeta tradicionalnog

načina ispaše, hitno potrebne za očuvanje nestajućih autohtonih vrsta i krajolika.

Osnovna ideja projekta je spojiti ekonomski isplativ ekološki uzgoj slavanskog podolskog goveda, posavskog konja i crne slavonske svinje na pašnjaku Gajna, koji bi stvorio uvjete za funkcioniranje eko – zadruge uz pomoć koje bi se potaknuo održivi razvoj na području od posebne državne skrbi. Putem slobodne ispaše zaštitile bi se autohtone biljne vrste i potakla proizvodnja zdrave hrane, a izmuljivanjem bare i stvaranjem uzvisine stvorili bi se uvjeti za kontrolirani eko turizam.

Glavna ciljna skupina je ruralna lokalna zajednica, podržana partnerima Općinom Oprisavci i Turističkom zajednicom Brodsko-posavske županije, te suradničkim ustanovama (Ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Brodsko-posavske županije i Turistička zajednica općine Oprisavci) koja kroz rezultate projekta prihvaća eko proizvodnju kao jedan od uvjeta održivog razvoja te podiže ekološku svijest i stvara uvjete za eko turizam putem popratnih projekata (trasiranje biciklističkih i staza za jahanje kroz zaštićena područja županije).

Detaljnije informacije Šimo Beneš
Brodsko ekološko društvo (BED)
brodsko.ekolosko.drustvo@sb.t-com.hr

Zasavica - 10 godina ljubavi i zaštite

Pokret gorana iz Sremske Mitrovice, stalarac Specijalnog rezervata prirode Zasavica, jedan je od retkih koji su za deset godina staranja o zaštićenom prirodnom dobru ne samo sačuvali ugrožene vrste, već su i povratili neke nestale. Takođe, učinjeno je mnogo na povezivanju nevladinog sektora sa državnim institucijama. 2007. godina je protekla u znaku jubileja - desetogodišnjice postojanja SRP Zasavica. Centralna manifestacija održana je 9. juna kada je rezervatu Zasavica dodeljena Maslinova grančica Radio Beograda za koncept održivog turizma

u zaštićenim prirodnim dobrima. U cilju promocije prirodnih vrednosti Rezervata održana su brojna gostovanja u radio i TV emisijama, snimljene reportaže sa terena za TV Avalu, TV Fox, TV BS, RTV M, TV Srem, TV B 92 i dr. i objavljeni mnogobrojni tekstovi u dnevnoj i drugoj štampi. U studiju „Sirmiumfilm production“ urađena su dva kratka filma o prirodnoj retkosti Rezervata *Umbra krameri* i Zasavici, koja su smeštena u originalno drveno pakovanje. Zasavica je ove godine imala predstavnike na tri naučna skupa i nekoliko seminara. Tokom oktobra, predstavila je svoj turistički program i rezultate istraživanja na Međunarodnom sajmu lova, ribolova, ekologije i turizma u Novom Sadu i na međunarodnom Sajmu knjiga u Beogradu, na kom je predstavljena nova turističko-geografska karta Zasavice.

Kao završna manifestacija, u organizaciji staraoca, u saradnji sa Departmanom za biologiju i ekologiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu i Zavodom za zaštitu prirode Srbije, 1. decembra 2007. godine u Sremskoj Mitrovici, održan je naučno-stručni skup posvećen desetogodišnjici istraživanja biodiverziteta SRP Zasavica. U okviru ovog programa otvorena je i samostalna izložba Katarine Pavlović iz Beograda na kojoj je izloženo oko 20 fotografija Rezervata.

Detaljnije informacije www.zasavica.org.yu ili kontaktirajte Mihajla Stankovića zasavica@zasavica.org.yu

Aktivnosti opštine Srbac

Opština Srbac, koja se nalazi na oko 50 kilometara sjeveroistočno od Banja Luke, svojim se sjevernim dijelom u dužini od oko 40 km naslanja na desnu obalu rijeke Save, čineći na tom dijelu i granicu sa Republikom Hrvatskom.

Zbog prirodne "naslonjenosti" opštine Srbac na Savu, a i položaja grada Srpc na samom ušću Vrbasa, kao jedne od najvećih pritoka Save, čitav sjeverni dio opštine predstavlja tipično plavno područje riječne doline Save. Brojne aktivnosti lokalnog stanovništva odvijaju se na rijeci. U prijednom periodu je Sava, kao značajan plovni put, za sebe vezivala i mnoge Srpcane "lađare", mada ne toliki broj njih kao Davoraca (žitelja sela Davor sa druge obale Save iz Republike Hrvatske) nadaleko čuvenih "lađara" i kapetana riječne plovidbe.

Današnje aktivnosti vezane za rijeku usmjerene su uglavnom ka eksploataciji

Život duž Save nekada - arhiva APIS

riječnog pijeska i šljunka, te rad skelskog malograničnog prelaza između Srpc i Davora. Danas su veoma rijetki oni koji bacaju mreže i love ribu. Pitanje koje se postavlja je da li su ovakvi vidovi korišćenja rijeke održivi i da li su za nama zauvijek ostala vremena kada je Sava obilato ribom hranila Posavce, napajala im stoku i mljela mlinским kamenjem hljebno žito?

Detaljnije informacije

Aleksandar Milanović alexmil@blic.net
Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća Srbac - APIS

Bijele rode bosanske Posavine

Bijela roda, *Ciconia ciconia* (Linnaeus, 1758), spada u grupu ptičijih vrsta koja je svoj život usko vezala uz čovjeka. Procjenjuje se da se u Evropi gnijezdi između 180.000 i 220.000 parova sa stabilnim do blago povećanim trendom rasta populacija u pojedinim evropskim zemljama. Međutim, za razliku od Srbije gdje se gnijezdi 1100-1250 parova i Hrvatske gdje se gnijez-

di 1000-1500 parova, populacija ove vrste u Bosni i Hercegovini je veoma mala i jako ugrožena. Posljednje dvije godine (2006. i 2007.) članovi Ornitološkog društva „Naše ptice“ nastoje da razviju program monitoringa populacije bijele rode u Bosni i Hercegovini. Prema podacima prikupljenim u 2007. godini procjenjuje se da se u ovom trenutku u Bosni i Hercegovini gnijezdi oko 50 parova bijele rode. Pri tome, Posavina predstavlja glavno područje gniježdenja date vrste u Bosni i Hercegovini. Pored kartiranja gnijezda prikupljeno je i niz drugih značajnih podataka (npr. broj izleglih i preživjelih mladih, izbor mjesta gniježdenja,

Bijele rode u selu Donje Cimjelovo kod Bijeljine - Dražen Kotrošan

faktori koji utiču na preživljavanje i sl.) koji će omogućiti bolji pristup zaštiti ove predivne ptice. Jedan od planiranih zadataka u tom pravcu je postavljanje platformi za gnijezda. Na ovaj način bi se smanjio pritisak na krovove kuća gdje bijele rode najčešće grade gnijezda, te bi se također spriječila opasnost stradanja ptica od električnog napona u slučajevima kada se gnijezda nalaze na električnim stubovima. Za ovu akciju neophodno je uključivanje šire zajednice kako bi malobrojnoj populaciji bijele rode u bosanskoj Posavini omogućili opstanak i u budućnosti.

Detaljnije informacije

Dražan Kotrošan kotrosan@bih.net.ba
Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine

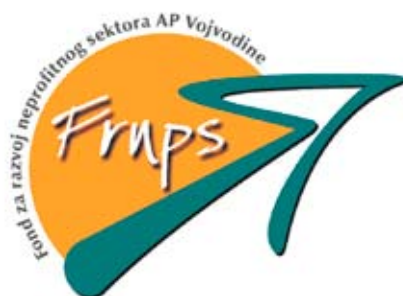
Sanacija kanala Veliki Galijaš na Velikom Ratnom ostrvu

Skupština grada Beograda, na sednici održanoj 8. aprila 2005. godine, donela je rešenje o stavljanju pod zaštitu prirodnog dobra „Veliko Ratno ostrvo“, kao predela

Veliko Ratno ostrvo, izvor: Google Earth

Fond za razvoj neprofitnog sektora AP Vojvodine

izuzetnih odlika. Zaštićeno prirodno dobro povereno je na upravljanje, odnosno staranje JKP „Zelenilo Beograd“ iz Beograda. Ratno ostrvo je opasano sa severa Dunavom, sa istoka Savom, a sa juga i zapada rukavcem Dunava - Dunavcem, sa ukupnom površinom od 210,80 ha. Sastoji se od dve rečne ade - Velikog i Malog Ratnog ostrva.

Veliko Ratno ostrvo je još 2002. godine proglašeno prirodnim ribljim plodištem u okviru ribarskog područja „Dunav III“. Prirodno dobro se nalazi na granici dva ribarska područja i to „Dunav III“ i „Sava II“ i njegov riblji fond je direktno odraz stanja ribljeg fonda voda tih ribarskih područja. Unutrašnje vodene površine ostrva su nekadašnji kanali Veliki i Mali Galijaš koji su ranije imali neposrednu vezu sa rekam, čime je bilo omogućeno mrešćenje ribe u njima. Pre početka radova kanali su bili zasuti nanosima i proraslom vegetacijom, često i bez vodenog ogledala.

Oktoobra meseca ove godine završena je sanacija kanala Veliki Galijaš čišćenjem, izmuljivanjem i dovođenjem u prethodno funkcionalno stanje. Cilj revitalizacije kanala je stvaranje uslova za prirodni mrest i očuvanje ribljeg fonda u kanalu pri različitim vodostajima Dunava i Save u za to karakterističnom periodu godine. Ne postoji bolji način da se obezbedi jednako celovit i sveobuhvatan podsticaj autohtone ihtioprodukcije i očuvanje izvornog ihtiogenofonda.

Detaljnije informacije www.zelenilo.co.yu ili kontaktirajte Snežanu Antonijević s.antonijevic@EUnet.yu

Fond za razvoj neprofitnog sektora Autonomne Pokrajine Vojvodine je osnovan s ciljem da pruži podršku NVO udruženjima građana sa teritorije Vojvodine. Osnivač Fonda je Skupština AP Vojvodine. Fond je u svome radu, između ostalog, usmeren na podržavanje inicijativa za društvene promene čiji je cilj izgradnja građanskog društva; organizator je stručnih i obrazovnih skupova i raznovrsnih aktivnosti usmerenih na prikupljanje sredstava; izdaje publikacije o pitanjima od značaja za promovisanje, delovanje i razvoj neprofitnog sektora u AP Vojvodini; podržava i osniva volonterske centre, saraduje sa njima; podržava istraživačke i naučne programe od značaja za promociju, delovanje i razvoj neprofitnog sektora u APV.

Detaljnije informacije

<http://www.fondnrps.org.yu/>

Prvi sastanak zainteresovanih učesnika na Bardači

Sastanak na Bardači, radu grupama - arhiva IUCN

Prvi sastanak zainteresovanih učesnika u projektu Zaštita biodiverziteta plavne doline basena reke Save održan je 24.

septembra na Bardači, odnedavno međunarodno priznatom vlažnom području prema Ramsarskoj konvenciji. Bardača se nalazi na području opštine Srbac, u blizini ušća Vrbasa u Savu, i predstavlja jedno od najočuvanijih vlažnih područja u čitavoj plavnoj dolini reke Save. Sastanak je okupio preko 50 učesnika iz sve četiri zemlje kroz koje protiče Sava - Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija, a među učesnicima su, osim predstavnika svih partnera u projektu, i predstavnici brojnih organizacija, institucija, uprav-

Sastanak na Bardači, plenarni deo - arhiva IUCN

ljača zaštićenih dobara, udruženja i NVO aktivnih na području Save. Sastanak je okupio širok spektar stručnjaka ne samo iz oblasti zaštite prirode, već i šumarstva, vodoprivrede, poljoprivrede, turizma, razvojnih delatnosti i dr. Celodnevni sastanak je bio koncipiran tako da su učesnici mogli da razmene informacije o aktuelnim dešavanjima na području Save, pojedinim projektima koji su u toku ili su nedavno izvršeni, da se predstave pojedine državne strategije u razvoju ekoloških mreža duž Save, ali i kroz radni deo u kome se aktivno radilo na analizi učešća javnosti i mogućeg uključivanja zainteresovanih učesnika u zaštitu i održivi razvoj plavne doline Save. Kako se čitav projekat odvija u kontekstu prekogranične saradnje, ovakvi sastanci su od izuzetne važnosti ne samo zbog jačanja saradnje, upoznavanja sa aktuelnim dešavanjima i razmene iskustava, već i u cilju određivanja usaglašenih zajedničkih strategija za zaštitu i očuvanja biodiverziteta i autentičnih predela duž Save.

Detaljnije informacije Boris Erg, IUCN SEE boris.erg@iucn.org

Prva projektna godina zaokružena sastankom Nadzornog veća

Prva godina projekta *Zaštita biodiverziteta plavne doline basena reke Save* zaokružena je drugim redovnim sastankom Nadzornog veća projekta, održanog 29. novembra u Zagrebu pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske - Uprave za zaštitu prirode. Sastanak je okupio predstavnike nadležnih ministarstava zemalja kroz koje protiče Sava, predstavnike upravljačkog tima projekta, koordinatora radnih grupa, NVO i predstavnike partnerskih organizacija. Osim predstavljanja napretka postignutog od prvog sastanka Nadzornog veća održanog u Sarajevu u aprilu 2007. godine, predstavljeni su i ukupni rezultati projekta u 2007. godini kao i aktivnosti sprovedene u okviru svake od postojeće četiri radne grupe - biodiverzitet, korišćenje zemljišta, GIS i radne grupe za podizanje svesti javnosti. Sastanak je pružio priliku da se članovi Nadzornog odbora upoznaju sa tokom projekta, ali i da daju svoje komentare i sugerišu u kom pravcu bi se dalje aktivnosti mogle planirati u cilju dobrog usaglašavanja sa postojećim strategijama i programima na nacionalnom i regionalnom nivou. U istom pravcu je tekla i du-

skusija kako bi se projektne aktivnosti na najbolji način mogle usaglasiti sa ciljevima i aktivnostima Savske komisije u svrhu mudrog upravljanja resursima reke Save i njezne plavne doline. Na kraju, predstavljen je i plan za 2008. godinu, u kojoj se očekuje intenzivan rad na prikupljanju i organizovanju podataka sa terena kao i dalja promocija baštine plavne doline Save.

Detaljnije informacije Boris Erg, IUCN SEE boris.erg@iucn.org

Močvarna staništa duž Save

Duž velikih reka u ravničarskim predelima nalaze se mnogobrojna vlažna, plav-

Srbiji, uglavnom na levoj obali nalaze se mnogobrojna ovakva područja. Obedska bara je svakako najpoznatija.

Prema *Corine land cover* klasifikaciji **kopnene močvare** obuhvataju zemljište ispod nivoa vodostaja koja su zimi potopljena vodom, a tokom ostatka godine veoma zasićena vodom. To su nešumska područja sa specifičnom žbunastom, polužbunastom i zeljastom vegetacijom koja ne uključuje vlažne livade čija je potopljenost vodom 10-30 cm dubine.

Na levoj obali Save u Srbiji, preciznije od ušća Drine u Savu do ušća Save u Dunav, prema *Corine land cover* detektovano je 10 kopnenih močvara na udaljenosti 700-3500 m od Save i dva na udaljenosti 8-13 km. Ukupna povr-

Corine land cover - Obedska bara, izvor: SEPA

na i močvarna područja. Ova područja su veoma važna za očuvanje raznovrsnosti biljnog i životinjskog sveta. Duž Save u

šina kopnenih močvara na levoj obali je 14.181.028,05 m², od toga u zaštićenom području Specijalni rezervat prirode Obedska bara 8.368.211,23 m². Sama Potkovicica ima površinu 5.559.073,16 m². Oblik ovih površina je uglavnom izdužen i izvijan, a sama površina područja je ravna ili konkavno udubljena sa mikroformama „grba“ ili „čuperaka“. Mozaičnost ekosistema i specifičan mikoreljef, kao i sezonsko plavljenje obezbeđuju staništa mnogobrojnim vrstama biljaka i životinja. Na području rezervata registrovano je 222 vrste ptica, 50 vrsta sisara, 16 vrsta riba, 13 vrsta vodozemaca, 11 vrsta gmizavaca, preko 300 vrsta insekata i oko 500 vrsta biljaka.

Sa prvog sastanka Nadzornog veća u Sarajevu - arhiva IUCN

Detaljnije informacije Slaviša Popović slavisa.popovic@sepa.sr.gov.yu
Agencija za zaštitu životne sredine <http://www.sepa.sr.gov.yu/>

Ugrožena prirodna baština donjeg toka Drine

Mala čigra (Sterna albifrons) – Miroslav Szymanski

Drina je najveća pritoka Save. Nastaje spajanjem Pive i Tare i duga je 346 km, ali činjenica da je u pravoj liniji njena dolina duga samo 175 km ilustruje koliko tok ove reke obilno meandrira. Reč je o prekograničnom rečnom sistemu koji se prostire na teritorijama Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Usprkos intenzivnom korišćenju hidrološkog potencijala, ova reka povezuje raznolike i očuvane predele centralnog Balkana, od najviših vrhova Dinarida, preko pitomih padina Valjevskih planina do Panonske nizije. Hidrološki, tok Drine je podeljen u tri dela: gornji, srednji i donji (od Zvornika do ušća Drine u Savu, dužine 91 km).

Reka je u svom donjem toku veoma meandrirajuća i dinamična, posebno od Loznice do ušća, čineći brojne meandre na obalama, šljunčana i peščana ostrvca i duge šljunčane plaže. Pored obala se nalaze aluvijalne šume čije je formiranje uslovljeno dinamičnošću reke: voda odronjava obale i deponuje materijal nizvodno, a na mestima na kojima se on usidri spontanijem razvojem nastaju aluvijalne šumske zajednice.

Nedavno, ornitolozi Društva za zaštitu i proučavanje ptica Vojvodine (koji su radili pod pokroviteljstvom Fonda evropske prirodne baštine - EURONATUR) i Zavoda za zaštitu prirode Srbije potvrdili su da značaj donjeg toka Drine za gnežđenje ptica daleko prevazilazi nacionalne razmere. Istraživanjima je utvrđeno da se na donjem toku gnezde rečna čigra, veliki ronac, brojne bregunice i pčelarice, parovi vodomara, žalara slepića i polojke. Kao kruna istraživanja, dokazano je gnežđenje i male čigre. Sve ovo su indikatorske vrste - za gnežđenje su im potrebna mirna šljunčana ostrva koja nisu obrasla vegetacijom i koja nisu spojena sa obalama. Bregunice, pčelarice i vodomar se gnezde u rupama u vertikalnim zidovima koje nastaju kada reka „odseče“ deo obale tokom poplavnog talasa, a ostale navedene vrste na ostrvcima šljunka. Ipak, prema istraživanjima ornitologa, značaj donje Drine je daleko najveći u odnosu na malu čigru. Ova vrsta se u Evropi uobičajeno gnezdi na morskim obalama, ostrvcima i lagunama, a tek izuzetno, u malom broju i na

malom broju lokaliteta i u unutrašnjosti Evrope. Najbliža ovakva gnezdišta se nalaze samo na najočuvanijim delovima toka Drave. U Srbiji se gnezdi samo na donjem toku Drine.

Ornitolozi, ali i lokalno stanovništvo, upozoravaju da je prirodna baština donje Drine veoma ugrožena. Naime, u savremenom periodu ceo ekosistem je u opasnosti da bude potpuno degradiran ili čak uništen intenzivnim iskopavanjima šljunka. Privatne kompanije potpuno nelegalno kopaju i odvoze šljunak teškom mehanizacijom, koja je u rečnom koritu prisutna tokom leta. Upravo u tom periodu, kritično značajnom za gnežđenje ptica, one se uznemiravaju,

Drina, blizu ušća u Savu – Marko Tucakov

ostrva šljunka se uništavaju ili spajaju sa obalama, pa na njih dolaze ribolovci i kupaći.

Ornitolozi, polazeći od ogromnog značaja ovog područja, planiraju pokrenuti inicijativu da se ono zakonski zaštiti kao prirodno dobro, budući da već sada zadovoljava kriterijume za proglašenje međunarodno značajnim vodenim staništem prema Ramsarskoj konvenciji.

Detaljnije informacije Marko Tucakov
Društvo za zaštitu
i proučavanje ptica Vojvodine
mtucakov@eunet.yu

Saradnički prilozilo

Uredništvo se zahvaljuje svima koji su svojim priložima omogućili izlaženje prvog broja biltena. Pozivamo vas da nam i ubuduće šaljete zanimljive priloge o organizacijama i ustanovama aktivnim duž Save, vesti vezane za vaše aktivnosti, istraživanja, projekte, događaje i druge aktivnosti koje se tiču oblasti od značaja za zaštitu i očuvanje prirodnog i tradicijskog nasleđa i održivi razvoj reke Save i njene plavne doline. Članci ne treba da budu duži od 1500–2000 karaktera sa razmacima (oko 250 reči), po mogućnosti opremljeni fotografijama i drugim vizuelnim prikazima u rezoluciji 150 dpi, dimenzija 10x15 cm. Priloge možete slati na sledeće adrese:

- strakic@email.com (prilozi na bosanskom)
- vida.posavec@dzzp.hr (prilozi na hrvatskom)
- miljkovicstojanka@yahoo.com (prilozi na srpskom/BiH)
- srdjan-marincic@natureprotection.org.yu (prilozi na srpskom)
- boris.erg@iucn.org (prilozi na slovenačkom i drugim jezicima)

Obaveštenje

Bilten Život duž Save sadrži, između ostalog, i saradničke priloge i vesti. Ulažući značajne napore da obezbedi relevantnost objavljenih informacija, IUCN Programska kancelarija za jugoistočnu Evropu ne odgovara za celovitost iznetih informacija i podataka. Stavovi izraženi u biltenu ne moraju da odražavaju automatski i stav IUCN a odgovornost za sadržaj priloga zadržavaju autori. Članci u biltenu mogu ukazati na neku od internet prezentacija od interesa za čitaoca, iako IUCN Programska kancelarija za jugoistočnu Evropu ne preuzima odgovornost za sadržaj nevedenih stranica. Informacije objavljene u biltenu su javne i distribuiraju se bez nadoknade, pri čemu je i ovo obaveštenje sastavni deo biltena i kao takvo se smatra prihvatljivim.

Izdavač: **IUCN Programska kancelarija za jugoistočnu Evropu**

Za sve ostale informacije vezane za bilten obratite se na:
Boris Erg, IUCN Programska kancelarija za jugoistočnu Evropu
Dr Ivana Ribara 91, 11070 Beograd, Srbija
Tel: +381 11 22 72 411
Fax: +381 11 22 72 531
e-mail: boris.erg@iucn.org

Partneri na projektu

The World Conservation Union

IUCN Programska kancelarija za jugoistočnu Evropu
Dr Ivana Ribara 91, 11070 Beograd
Srbija
Tel: +381 11 22 72 411
Fax: +381 11 22 72 531
<http://www.iucneurope.org>
Joerg Lohmann, direktor projekta, joerg.lohmann@iucn.org
Boris Erg, menadžer projekta, boris.erg@iucn.org

Wageningen International
P.O.Box 88
6700 AB Wageningen, Netherlands
Tel: +31 317 495 257
Fax: +31 317 495 395
www.wi.wur.nl
Henk Zingstra, koordinator, Henk.Zingstra@wur.nl

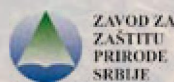
Državni zavod za zaštitu prirode
Trg Mažuranića 5, 10 100 Zagreb
Hrvatska
Tel: +385 1 5502 931
Fax: +385 1 5502 901
www.dzzp.hr
Jasminka Radović, koordinator, jasminka.radovic@dzzp.hr

Centar za ekologiju i prirodne resurse Univerziteta u Sarajevu
Zmaja od Bosne 33-35, 71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
Tel: +387 33 649 196
Fax: +387 33 649 359
Sulejman Redžić, koordinator, redzic0102@yahoo.com

Poljoprivredni institut Republike Srbije
Knjaza Miloša 17, 78000 Banja Luka
Bosna i Hercegovina
Tel: +387 51 321 490
Fax: +387 51 312 792
Tihomir Predić, koordinator, agrohemija@blic.net

Zavod za zaštitu prirode Srbije
Dr Ivana Ribara 91, 11070 Beograd
Srbija
Tel: +381 11 20 93 852
Fax: +381 11 20 93 867
<http://www.natureprotection.org.yu>
Duška Dimović, koordinator, duska@natureprotection.org.yu

Projekat *Zaštita biodiverziteta plavne doline basena reke Save* je podržan od strane finansijskog instrumenta Evropske komisije LIFE-Treće zemlje i Agencije za razvoj i saradnju Švajcarske.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

